روزنامه شرق

ولادت امام هادی (ع) را تبریک می‌گوییم

چهارشنبه ۲۱ خرداد ۱۴۰۴
۱۵ ذی‌الحجه ۱۴۴۶
۱۱ ژوئن ۲۰۲۵
سال بیست‌ویکم
شماره ۵۱۳۱
۳۰ هزار تومان
۱۲ صفحه

واکاوی اقتضائات دور ششم مذاکرات بعد از نشست فصلی شورای حکام در گفت‌وگو با مهدی ذاکریان

روی خط باریک امید

۲

در «شرق» امروز می‌خوانید: سخنگوی قوه قضائیه: فرزند و عروس کاظم صدیقی ۱۰ روز پیش بازداشت شده‌اند • فقر و نابرابری‌های اجتماعی در داستان‌های ابراهیم رهبر

در صحن شورای شهر مطرح شد؛ تبعیض در شهرداری تهران از جذب‌های سفارشی تا نادیده‌گرفتن نیروهای باسابقه

مدیران آسانسوری در بهشت

گزارش تیتر یک را در صفحه ۶ بخوانید

بررسی حقوقی و اجتماعی محدودیت‌های جدید بیرون بردن سگ‌های خانگی در خیابان‌های ۱۵ شهر ایران

جریمه‌های ۵۰۰ هزار تومانی برای سگ‌گردانی

این گزارش را در صفحه ۱۰ بخوانید. عکس: حسن شیروانی، میزان

سرمقاله

جرم ما: آلزایمر ادواری

کامبیز نوروزی
حقوقدان

بعد از اعلام فقدان الهه حسین‌نژاد، راز تلخ کشف شد. راننده مسافرکش با چاقو او را به قتل رسانده است. موج افکار عمومی بلند شد. تحلیلگران تلاش کردند این حادثه را توضیح دهند. دادستان تهران پرونده را ویژه اعلام کرد. دختر آقای پزشکیان به نمایندگی از سوی پدر به تسلای خانواده الهه رفت. نیروی انتظامی فیلم‌های متعددی از متهم به قتل منتشر کرد. فرماندهان ارشد نیروی انتظامی مصاحبه‌هایی کردند و...

اما چه چیز باعث این موج گسترده واکنش‌ها به این قتل شد؟ این قتل در زمره قتل‌های اتفاقی قرار می‌گیرد. ظاهرا متهم به قتل بدون قصد قبلی مرتکب قتل شده است. قتل یک دختر جوان با ضربات چاقو دردناک است اما شیوه قتل را نمی‌توان فجیع و عجیب دانست؛ مثلا مقتول مثله نشده یا سوزانده نشده است. فرضیه تجاوز متهم به قتل به مقتول نادرست بوده. بین مقتول و متهم به قتل رابطه قبلی نبوده است که مثلا مثل پرونده آرمان و غزاله قتلی دراماتیک باشد. وسیله ارتکاب جرم وسیله‌ای متعارف یعنی چاقو بوده است. قتل‌هایی با استفاده از زهر، طناب، سلاح گرم، سوزاندن و... معمولا ارزش خبری بیشتری پیدا می‌کنند. قتل در زمره قتل‌های موسوم به ناموسی نبوده است که اغلب مورد توجه بیشتری هستند. این قتل از نظر تحلیلی نکته تازه و منحصربه‌فردی ندارد، در حالی که قتل‌هایی مانند همسرکشی یا ناموسی یا انتقامی پدیده‌های کیفری خاصی هستند که تحلیل‌های خاص و متفاوتی را می‌طلبند. مهم‌ترین عاملی که موجب تحریک افکار عمومی و ایجاد موج گسترده شد، ممکن است این باشد که پیش از خبر وقوع قتل، خبر فقدان دختر جوان ۲۴ ساله در شبکه‌های اجتماعی پیچید. چه اتفاقی برای او افتاده است؟ این پرسش همه جا را فرا گرفت. الهه کجاست؟ چیزی شبیه تعلیقی که در یک فیلم جنایی بیننده را با هیجان و کنجکاوی فراوان تا پایان داستان می‌کشاند. بعد از چند روز هیجان و کنجکاوی خبر بد می‌رسد. پیکر بی‌جان الهه پیدا شد. حالا وقت تعلیق و هیجان و کنجکاوی بعدی است؛ به الهه تجاوز شده و بعد به قتل رسیده است. نوبت تعلیق سوم است؛ چه کسی و چرا الهه را کشته است؟ در مدت کوتاهی قاتل دستگیر می‌شود. هیجان و خشم بالا می‌گیرد و باقی ماجرا... . سه تعلیق در فرایند دو، سه هفته‌ای اخبار الهه حسین‌نژاد بار دراماتیکی قدرتمندی ایجاد کرد که به جریحه‌دارشدن عواطف مردم و موج بلند واکنش افکار عمومی، نویسندگان، تحلیلگران و مقامات رسمی نسبت به این قتل دردناک انجامید. اما تردید نکنید که این موج به زودی می‌خوابد و مثل خیلی جرائم دیگر که اخبارشان زلزله در افکار عمومی ایجاد کردند، چند روز دیگر کسی چیزی درباره آن نمی‌گوید. تب تند زود عرق می‌کند. نمی‌توان به افکار عمومی گفت چرا چنین واکنش‌هایی دارد و بعد فراموش می‌کند. طبع سیال افکار عمومی همین است. ولی می‌توان به تمام مقامات رسمی کشور، از دولت و مجلس و دستگاه قضا و نیز به ما ایراد گرفت که چرا در مواجهه با مسئله بسیار مهم و مهلکی به نام رشد جرم و جرم‌زایی جامعه، منفعل و بی‌برنامه هستید و فقط وقتی خبر خاصی منتشر می‌شود، یکی، دو روزی چیزی می‌گویید و بعد همه چیز از یادها می‌رود. گویی دچار آلزایمر ادواری هستیم. خیلی زود دوباره به دوره فراموشی وارد می‌شویم تا حادثه بعدی.

طبق بعضی گزارش‌ها سالانه حدود دوهزار و ۷۰۰ قتل در ایران رخ می‌دهد. براساس یک گزارش در اردیبهشت ماه گذشته ۲۷ قتل ناموسی رخ داده است. روزانه بین ۱۶۰ تا ۲۰۰ مورد موبایل‌ربایی در تهران رخ می‌دهد.

ظرف حدود ۱۰ روز اخیر این خبرها منتشر شدند. خبرهایی از انواع جرائم:

- شبکه فساد سازمان‌یافته خرید گندم کشف و متلاشی شد.
- زنی در کلاردشت به قتل رسید.
- یک زن در پیشوای ورامین کشته شد.
- قتل یک زن در خراسان شمالی
- قمه‌کشی اراذل و اوباش در یک سوپرمارکت در باغ آذری
- محیط‌بانی به نام هدایت‌الله دیده‌بان به قتل رسید.
- درگیری قاچاقچیان مسلح اشیای عتیقه با یگان حفاظت میراث فرهنگی
- بازداشت فرزند و عروس کاظم صدیقی

ادامه در صفحه ۸

یادداشت

برسد به دست سیاست‌گذار (۱)

حسین ناصری
روان‌شناس پیشگیری

اگر براساس مدل لگاتوم، بپذیریم آن زمانی در یک جامعه کامیابی ایجاد می‌شود که حاکمان آن جامعه برای توسعه کشور، انتخاب‌هایی را در دستور کار خود قرار دهند که برای تک‌تک افراد مفید باشد، براساس‌این دیگر نمی‌توان از کنار واژه پیشگیری که درحال‌حاضر در دنیا به آن به‌عنوان یک علم نگاه می‌شود، به‌سادگی گذر کرد. بخش درخورتوجهی از تبیین شرایط موجود به فقدان یا ضعف سیاست‌گذاری‌های پیشگیرانه مربوط می‌شود که انفجار بندرعباس، قتل زنده‌یاد الهه حسین‌نژاد به دست بهمن فرزانه یا کشته‌شدن محیط‌بان گرامی -زنده‌یاد هدایت دیده‌بان- نمونه‌های عینی آن است. مقدمه‌ای بر تاریخ پیشگیری می‌تواند به روند بحث کمک کند. شاید بتوان گفت که پیشگیری نیز ازجمله موضوعات تاریخ بشر است که از تاریخی کهن و تاریخچه‌ای کوتاه برخوردار است. شاهد این ادعا عبارت‌اند از: ۱. اولین سرپیچی تاریخ: تسلیم‌شدن حوا و آدم به وسوسه مار و خوردن از درخت دانش که خداوند آنها را از خوردن آن منع کرده بود؛ خدایی که برای زندگی آن دو، بهشت را مهیا کرده بود. اینجاست که باید گفت هیچ چیز نمی‌تواند مانع از تجربه‌کردن موارد منع‌شده در نوع بشر باشد. کنجکاوی ذات آدمی بوده و بعضی افراد، شرایط مطلوب خود را با شرایط مبهم و چه‌بسا خطرناک تاخت می‌زنند. ۲. اولین قتل تاریخ: چرا در زمانه‌ای که نه از گروه‌های خلافکار خبری بود؛ نه هالیوود و خشونت زمخت آن؛ نه کنسول‌های بازی‌های پرزدوخورد و حتی نه هیچ قتل پیشینی، اولین قتل در تاریخ به اسم قابیل ثبت شد. اینجاست که باید گفت احساسات بخش مهمی از نیروی محرکه آدمی بوده که به‌خوبی می‌توانند وظیفه دیگر عوامل را در خشونت به جای آورند که به شکل مشخص در اینجا منظور حسادتی است که قابیل به هابیل داشت و البته این حسادت عامل بیرونی داشت؛ اینکه برادرش از او محبوب‌تر بود. ۳. هایجا فرزند خلف آسکلپیوس: با وجود آنکه در اسطوره‌های رم باستان، خدای طبابت و درمان (آسکلپیوس) چندین فرزند داشته است، ولی الهه هایجا که الهه سلامت و پاکیزگی بود، از جایگاه ممتازی برخوردار بود. ازاین‌رو این عقیده مطرح است که اهمیت هایجا، حاکی از قدرتی است که در دوران باستان برای پیشگیری در نظر گرفته می‌شده است. البته با وجود مطالب اشاره‌شده، از آن دوران، گرچه مردم پیشگیری را می‌شناخته‌اند و تلاش‌هایی هم می‌کردند، ولی در مقایسه با درمان، پیشگیری در درجه دوم اهمیت قرار می‌گرفت. شاید به قول سینماگران، در مقایسه با پیشگیری، درمان بار دراماتیک بیشتری داشته و در نتیجه حاکمان و به تبع آنها، مردم بیشتر جذب درمان می‌شده‌اند. اگر بخواهیم کمی ایرانی‌تر به موضوع بپردازیم، با دو نکته مواجه می‌شویم؛ یکی اینکه متوجه می‌شویم با وجود ارزیابی مثبتِ بسیاری از ما ایرانیان از پیشگیری، التزام عملی به آن ضریب پوشش بالایی ندارد. آمار ابتلا به دیابت، پری دیابت و سندروم متابولیک، چاقی، میزان سواد سلامت، آمار طلاق عاطفی، سالم‌خوری، ورزش، مصرف سیگار و قلیان، دعواهای روزمره از یک سو و فقدان رفتارهای پیشگیرانه در داستان‌ها، فیلم‌ها، موسیقی‌ها و شعرهای امروزی مواردی دال بر کم‌رنگ‌بودن پیشگیری در زندگی ما ایرانیان است. نکته دوم، این است که با وجود فراوانی بسیار بالای کلمه پیشگیری در زبان بسیاری از سیاست‌گذاران، به احتمال زیاد محتوای چندانی برای آن کلمه در اذهان به کار برندگان آن وجود ندارد؛ چراکه این کلمه در هیچ سطح آکادمیکی برای آنان طرح نشده بوده است تا آنان طی فرایند آموزش، آگاهی علمی لازم را از آن داشته باشند. اینکه در زبان روزمره، بسیاری به شکل عام از این کلمه استفاده می‌کنند، اشکالی وارد نیست؛ ولی در زبان سیاست‌گذاری لازم است که این کلمه از غنای لازم برخوردار باشد. قاعدتا درک علمی از مفاهیم است که زمینه به‌کارگیری صحیح آنها را در فرایند حل مسائل فراهم می‌کند. در این نوشته، منظور از پیشگیری، تعریف ساده رومانو و هیگ است: جلوگیری از یک اتفاق قبل از وقوع آن (رومانو و هیگ، ۲۰۰۰). ضمن اینکه از بین دو نوع تقسیم‌بندی پیشگیری، یعنی مدل کاپلان (۱۹۶۴) و مدل گوردن (۱۹۸۷) با توجه به نقدهایی که به نوع کاپلانی وارد است، به نظر می‌رسد که نوع گوردنی عیار پیشگیرانه‌تری داشته و ضروری است که در سیاست‌گذاری‌های پیشگیرانه، از آن استفاده شود. در این تقسیم‌بندی از سه نوع پیشگیری همگانی (universal)، انتخابی (selective) و مشخص (indicated) صحبت می‌شود.

ادامه در صفحه ۵

یادداشت

تسخیر دولت، تخریب اقتصاد: معضلات ساختاری و وزیر پیشنهادی

محمدرضا یوسفی‌شیخ‌رباط
اقتصاددان و استاد دانشگاه مفید

جناب مدنی‌زاده به عنوان وزیر پیشنهادی به مجلس معرفی شد. تقریبا هم‌زمان با آن، مصاحبه‌ای از همتی وزیر پیشین اقتصاد و دارایی منتشر شده است. هرچند او نکات متعددی در این مصاحبه بیان کرده است. او در این مصاحبه مدعی شد که همه نمایندگان صراحتا یا پست مدیرعاملی یا عضو هیئت‌مدیره می‌خواستند! (تابناک، ۱۴۰۴/۳/۱۶). او علت استیضاح را همین باج‌ندادن بیان کرد. مهم‌ترین دلیلی که نمایندگان برای استیضاح همتی بیان کردند، افزایش نرخ ارز و حذف بازار نیمایی و جایگزینی بازار توافقی توسط وزیر اقتصاد بود، امری که همان روز توسط رئیس‌جمهور بیان شد که این تصمیم در شورای سران اخذ شده بود و همتی مجری آن بود. جالب این است که در این میان، پای بانک مرکزی که بازیگر اصلی در این زمینه است، به میان نیامد. نکته مهم این است که چنانچه همتی تصریح می‌کند، او در اینجا نقش قربانی را بازی کرد.

امروز به دلیل شرایط کنونی، دولت‌ها در ایران دوره تسخیرشدگی را گذرانده و با محدودیت‌های متعددی مواجه هستند. به نظر می‌رسد همتی به دلیل تجربه طولانی در مدیریت‌های متعدد، شناخت خوبی از ساختار اداری، سیاسی و اقتصادی کشور و چگونگی روابط و تعاملات نهادهای رسمی و غیررسمی در نظام داشته باشد. آخرین مسئولیت رسمی او، ریاست بانک مرکزی بود. او با چندین مسئله در این ارتباط روبه‌رو بود. یکی از درگیری‌های او، ارزآوری شرکت‌های بزرگ عمومی غیردولتی و شبه‌دولتی به بازار نیما بود. این شرکت‌ها با اتکا به منابع ملی ارزان دارای ساختاری ناکارآمد بوده‌اند که محصولات خود را در قیمت‌های جهانی به فروش می‌رسانند و تمایل دارند این درآمدهای رانتی را در بازار آزاد عرضه کنند. همتی با همه تلاش نتوانست آنان را وادار به عرضه تمامی درآمدهای ارزی به بازار نیمایی کند. در موقعیت وزارت نیز متوجه شد که برخی از آنان در بهار ۱۴۰۳ خواهان افزایش نرخ ارز شدند و در نهایت تغییر بازار نیمایی به بازار ارز توافقی در پاییز همان سال در شورای سران تصویب شد. ایشان و بانک مرکزی مجری آن بودند. اما پرسش این است که آیا در این چند ماه این شرکت‌ها تمامی درآمد ارزی خود را در بازار ارز توافقی عرضه کرده‌اند؟ به نظر می‌رسد با توجه به گزارش‌های ریاست بانک مرکزی از نشست با نمایندگان برخی از این شرکت‌ها، چنین اتفاقی رخ نداده است. اما بار این افزایش بر شانه‌های ملت سنگینی می‌کند. یکی دیگر از مواجهات جناب همتی در دوره بانک مرکزی، ورشکستگی مؤسسات اعتباری غیرقابل نظارت بود. در نهایت به حکم شورای سران، بانک مرکزی حدود ۳۵ همت از منابع پرداخت کرد، امری که از جیب ملت و به هزینه مردم رخ داد. پدیده تسخیرشدگی دولت در دولت سیزدهم توسط مقامات دولتی با افتخار بیان می‌شد و آن را نشانه ولایت‌مداری می‌دانستند.

همتی با وجود این تجربه گویا و نقدهای جدی به دولت سیزدهم و آگاهی از چنین ساختاری، مسئولیت وزارت اقتصاد را پذیرفت. در وزارت اقتصاد با این معضل ساختاری چگونه مواجه شد؟ یکی از مسائل نظام، مالیات‌ستانی است، در حالی که بر اساس گزارش مرکز پژوهش‌های مجلس، سرانه مالیات کشور نسبت به ابتدای دهه ۹۰ حدود ۵۰ درصد افزایش یافته است اما این فشار به تولیدکنندگان بخش خصوصی و حقوق‌بگیران آمده و نهادهای فرادولتی که بخش مهمی از اقتصاد را در دست دارند، در حالی که دلالان، معاف از مالیات هستند. مسئله دیگر او، مبادی ورودی و خروجی تحت نظارت گمرک بوده است. او چه تغییراتی انجام داده است.

با توجه به نکات یادشده به وزیر پیشنهادی اقتصاد چند توصیه می‌شود:

اول: اصلاح نظام مالیاتی به گونه‌ای که این نظام مشوق اقتصاد مولد و بخش خصوصی باشد. با توجه به اینکه درصد بالایی از اقتصاد ایران در دست بخش عمومی غیردولتی است، معاف‌کردن آنان نه عادلانه و نه عاقلانه است.

دوم: شمول نظام گمرکی به منظور رصد ورود و خروج کالاها گسترده‌تر شود.

سوم: تصریح شود که در چارچوب ساختار تسخیرشدگی دولت چگونه می‌خواهد عمل کند که کشور از آن نفع برده و دامنه فساد کاهش یابد.

چهارم: پیوست اجتماعی سیاست‌های وزیر پیشنهادی یک امر ضروری است.

برگزیده‌ها

بیانیه وزارت اطلاعات، شورای امنیت ملی و سخنان گروسی در تأیید دستیابی ایران به اسناد فوق‌محرمانه از اسرائیل

نبرد خاموش اطلاعاتی

۳

مؤدیان مالیاتی، پروژه ساخت مرکز نگهداری از معلولان منطقه‌ای مرزی را تکمیل کردند

مالیات در خدمت معلولان

۴

چرخش ناگهانی فرماندار کالیفرنیا

آشوب لس‌آنجلس؛ آینه شکاف میان دموکرات‌ها

۵

در جست‌وجوی ناجی برای تیم فوتبال امید با انتخاب روانخواه

نیم‌قرن انتظار نیم‌قرن اشتباه

۹

ایران در سراشیبی فقر

۸

نگاه

طرح دانشمندان هسته‌ای دانشگاه پرینستون آمریکا

ایجاد کنسرسیوم هسته‌ای چندملیتی خلیج فارس

یادداشتی از فرانک فون هیبل . الکساندر گلاسر
ضیا میان . سیدحسین موسویان

۲

یادداشت

بازسازی دشوار دولت لبنان

اردوان امیراصلانی

دور نهایی انتخابات شهرداری‌های لبنان روز شنبه ۲۴ می برگزار شد، انتخاباتی که برای نخستین بار از سال ۲۰۱۶، فرصت مشارکت محلی را برای شهروندان لبنانی فراهم کرد. در این انتخابات، نیروهای لبنانی که متحد دولت محسوب می‌شوند، در مناطق مسیحی به جز شهرداری جزین، در برابر رقیب خود، جریان میهن‌پرست آزاد، به پیروزی دست یافتند. در عین حال، حزب‌الله با وجود کاهش مشارکت عمومی، موفق شد در مناطق سنتی خود در جنوب لبنان، جایگاه مردمی‌اش را حفظ کرده و پیروزی‌هایی کسب کند. در حالی که دولت لبنان مسئولیت سنگین بازسازی نهادهای حکومتی را بر عهده گرفته، برگزاری این انتخابات به عنوان نشانه‌ای امیدوارکننده از بازگشت تدریجی نظم سیاسی تلقی شد. میشل عون، رئیس‌جمهور لبنان و فرمانده پیشین ارتش، در آغاز دوران مسئولیت خود دو هدف کلیدی را تعیین کرد: بازگرداندن اقتدار دولت از طریق خلع سلاح گروه‌های مسلح و مقابله با بحران اقتصادی عمیق کشور. رئیس‌جمهور لبنان با درک حساسیت توازن‌های سیاسی و اجتماعی و هراس از شعله‌ورشدن دوباره جنگ داخلی، با احتیاط از خلع سلاح حزب‌الله سخن گفت و تأکید کرد که این اقدام تنها از مسیر «گفت‌وگوی دوجانبه» ممکن خواهد بود.

ادامه در صفحه ۵

باقی برای اوست

...هرگز از نفس نیفتاد؛ قلمش تأثیرگذار بود و خودش؛ دغدغه‌مند و منتقد. بیژن اشتری، یار دیرین روزنامه انتخاب ناباورانه از میان ما پرکشید. روحش شاد و در آرامش ابدی. به خانواده ارجمندش از صمیم قلب تسلیت می‌گوییم.

ادامه در صفحه ۳